

Регіональні інноваційні стратегії були в центрі уваги *Г. Коцека*, *Т. Трусколаски* (Польща), *О. Бойко-Бойчука*, керівника секретаріату Національної ради з питань державного будівництва, місцевого самоврядування і регіонального розвитку при Президенті України; *О. Хименка*, аналітика Державного департаменту інтелектуальної власності України.

З питань механізмів підтримки інноваційних малих і середніх підприємств з доповідями виступили: *Л. Куртиш*, *М. Перчински*, *К. Засядли* (Польща), *М. Яворський*, директор Львівського ЦНТЕІ, *В. Денисюк* (Центр досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М. Доброва НАН України).

Окрім того, в дискусіях брали активну участь *Е. Сунель* (Національний контактний пункт рамкової програми ЄС у Польщі), *Я. Паніс*, координатор національної програми ЮНІДО у Польщі, а також понад 20 представників з України.

Міжнародний семінар засвідчив плідність обміну досвідом з різних напрямів інноваційної діяльності, його стимулюючий вплив на формування інноваційного клімату і підвищення рівня інноваційної культури в регіонах України. Слід підкреслити особливу актуальність досвіду формування і реалізації регіональних інноваційних стратегій, яким поділилися польські учасники семінару.

В. ОНОПРІЄНКО,
доктор філософських наук

ЯК ЗВУЧИТЬ УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО?

**Круглий стіл «Мова та культура»
(21 лютого 2006 р., м. Київ)**

Уперше Міжнародний день рідної мови відзначався 21 лютого 2000 року у штаб-квартирі ЮНЕСКО у Парижі за рішенням Генеральної конференції цієї організації. Як наголосив у своєму посланні генеральний директор ЮНЕСКО Коїтіро Мацуура, всі мови визнаються рівними, оскільки кожна унікальним чином відповідає призначенню людини і кожна є живою спадщиною, яку нам слід оберігати. Адже із шести тисяч мов, що нині існують на Землі, більшості з них загрожує зникнення у найближче десятиліття. Тому акцентування уваги міжнародної спільноти на цій проблемі — важливий крок до визначення необхідності захистити розмаїття мов, а отже, і культур.

21 лютого 2006 р. у Києві відбувся круглий стіл «Мова та культура», присвячений

презентації нових монографій (за результатами роботи минулого року) й інтегрованої лексикографічної системи «Словники України». Відкриваючи зібрання, президент НАН України академік НАН України *Б.Є. Патон* наголосив на тому, що Національна академія наук приділяє велику увагу зміцненню української мови, зокрема розвитку словникової справи і лінгвістичних технологій, в основі яких — лексикографічні дослідження. З-поміж найуспішніших у цій сфері вирізняються три проекти: академічний «Словник української мови», семитомний етимологічний, а також українсько-російсько-англійський термінологічний словники.

В обговоренні актуальних проблем української мови, її визначальної ролі у становленні вітчизняної культури взяли участь міністр

культури і туризму України *І.Д. Лихової*, перший заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань науки й освіти академік НАН України *І.Р. Юхновський*, академік-секретар Відділення літератури, мови та мистецтвознавства академік НАН України *В.Г. Склярєнко*, академіки НАН України *В.Г. Кремень*, *І.М. Дзюба*, *В.М. Русанівський*, *Я.С. Яцків*, член-кореспондент НАН України *Г.А. Скрипник*, директори видавництв «Довіра» *Т.П. Гумешюк* і «Наукова думка» *І.Р. Алексєєнко* та інші.

З працями серії «Словники України» та електронними мовно-інформаційними системами присутніх ознайомив директор Українського мовно-інформаційного фонду доктор технічних наук *В.А. Широков*.

Він розповів, що масштабний проект «Словники України» є складовою програми створення фундаментальних академічних словників нового покоління та формування національної словникової бази. Цією програмою передбачено повний та адекватний лексикографічний опис української мови, забезпечення наукових засад створення національного депозитарію лінгвістичних ресурсів України, гідного технологічного статусу української мови та розвитку вітчизняної галузі лінгвістичної технології. Координує роботу з формування національної словникової бази Український мовно-інформаційний фонд НАН України. Рішенням уряду національній словниковій базі Українського мовно-інформаційного фонду надано статусу наукового об'єкта, який є національним надбанням України.

Особливо слід відзначити електронне видання «ІЛС «Словники України». Користуючись ним, можна дізнатися про написання та вимову понад 233 тис. слів української літературної мови, а також одержати повну інформацію про відмінювання, наголос і транскрипцію усіх слів у всіх граматичних значеннях; про синоніми й антоніми, про вживання певного слова у фразеологізмах. Система дає

зможу отримувати інформацію про виділене українське слово та швидкий перехід у реєстр «Словники України» з будь-якого вікна (MS Word, MS Access, MS Excel, Internet Explorer та ін). Користувачам досяжний і варіант цього словника в Інтернеті, розміщений на сайті Українського лінгвістичного порталу: www.ulif.org.ua.

В.А. Широков наголосив на унікальності проекту: у паперовому вигляді цей словник складався б із 80 тис. сторінок формату А4. Основу генерального реєстру (понад 207 тис. слів) системи «Словники України»–1.4 становить реєстр «Орфографічного словника української мови», 3-є видання (К.: Довіра, 2002), який практично повністю відтворено й значно розширено. Лексикографічне електронне видання має п'ять головних модулів, або функцій.

Модуль «Словозміна» створено на основі розробленої в Інституті мовно-інформаційних досліджень НАН України словозмінної класифікації української лексики, в якій виділено за певними формальними ознаками понад 2 тис. парадигматичних класів для всіх відмінюваних повнозначних частин мови. Завдяки вказаній класифікації та процедурі парадигматизації побудовано повний перелік усіх граматичних форм для всіх лексичних одиниць, наведених у реєстрі. Це забезпечило візуалізацію усіх словоформ в усіх граматичних значеннях. Загальна кількість словоформ для понад 207 тис. одиниць реєстру сягає майже 4 млн. За допомогою цієї функції користувач, вибравши в реєстрі будь-яке слово, автоматично одержує у правому вікні екрана таблицю всіх словоформ для вибраної реєстрової одиниці з поданням їх граматичних параметрів.

Модуль «Транскрипція» забезпечує автоматизоване виведення за допомогою транскрипційних знаків інформації про артикуляцію усіх словоформ української лексики згідно із сучасною літературною вимовою. Основою модуля є інформація, що міститься

в «Орфоепічному словнику української мови» в 2-х томах, який вийшов у серії «Словники України» (Т. 1. — К.: Довіра, 2001, Т. 2. — К.: Довіра, 2003), а також класифікація типів дистрибуції наголосів в українських словозмінних парадигмах, розроблена в Українському мовно-інформаційному фонді НАН України.

Модуль «Синонімія» з достатньою повнотою подає синонімічне багатство української мови; він створений на базі двотомного «Словника синонімів української мови», виданого в серії «Словники України» (К.: Наукова думка, 1999–2000). Цей модуль містить синонімічні ряди (близько 9200), ядром кожного з яких виступає домінанта — лексична одиниця, що має найзагальніші для цього ряду семантичні особливості. Члени синонімічних рядів супроводжуються семантичними, граматичними та стилістичними характеристиками. Вживання синонімів ілюструється типовими для них контекстами — цитатним матеріалом із художньої, публіцистичної, наукової та іншої літератури або словосполученнями.

Основна частина модуля «Антонімія» — словник антонімів, у якому подано 253 словникові статті. За змістом він відповідає «Словникові антонімів української мови», що вийшов у серії «Словники України» (К.: Довіра, 1999). Загалом у цьому модулі представлено близько 2200 компонентів антонімічних пар.

Модуль «Фразеологія» містить майже 56 тис. фразеологічних одиниць, які вживаються в сучасному українському мовленні. Фразеологізми створюють «національне обличчя» кожної мови. В них яскраво виявляються специфічний колорит, особливості образного народного мислення, власне національне сприйняття «мовної картини світу», віддзеркалення характерних особливостей культури і побуту, народних звичаїв, символіки, історичного минулого. Основою цього модуля послужили «Фразеологічний словник ук-

раїнської мови» у 2-х книгах (К.: Наукова думка, 1993; друге видання — К.: Наукова думка, 1999), а також новий «Словник фразеологізмів української мови», що вийшов у серії «Словники України» (К.: Наукова думка, 2003), де найповніше відображено загальноновживану фразеологію української мови і дано її всебічну лексикографічну характеристику.

За словами *В.А. Широкова*, видання «Інтегрована лексикографічна система «Словники України» — досить затребуване серед Інтернет-користувачів у всьому світі. Найпопулярніше воно у США, а статистика звернень до нього — 6,5 Гб словникової інформації.

Ще один надзвичайно цікавий проект — це Український національний лінгвістичний корпус, який є потужним інструментом лінгвістичних досліджень і слугує електронною бібліотекою текстів, що містить приклади 42 мільйонів слововживань. За допомогою цього корпусу можна визначати семантичну близькість текстів і відшукувати плагіат. У Національному авіаційному університеті проект уже взято на озброєння задля перевірки автентичності студентських робіт, хоча *В.А. Широков* наголосив, що природа студентського і наукового плагіату істотно різниться. Розроблена науковцями система використовується і у Верховній Раді для пошуку та локалізації суперечностей у законодавчих текстах, а також для одержання семантично маркованих текстів, що дає змогу з'ясувати контекстуальне значення певного слова чи юридичного терміна.

У своєму виступі міністр культури і туризму *І.Д. Лиховий* зазначив, що проблема вдосконалення мовної культури українського соціуму сьогодні набула особливої гостроти в контексті національного відродження. А питання багатомовності чи другої державної мови є небезпечними політичними атавізмами.

Академік НАН України *В.Г. Склярєнко* наголосив на тому, що одним з найдієвіших

чинників згуртування суспільства є мова. Завдання утвердження української мови як державної має бути центральним у гуманітарній політиці, адже стан української мови в Україні можна оцінити як вкрай незадовільний. Для забезпечення безперешкодного її функціонування, безперечно, треба створити відповідні політичні, соціально-економічні, духовні умови, що є завданням насамперед державних органів. Проте велика роль в утвердженні української мови як державної належить мовознавчій науці, зокрема словникарській справі, розвитку вітчизняних електронних інформаційних ресурсів. Над цими питаннями в НАН України працюють три академічні установи: Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні, Інститут української мови та Український мовно-інформаційний фонд. Торік було видано понад півсотні різних словників, серед яких Віктор Григорович особливо відзначив двадцятитомний тлумачний словник у друкованому та електронному варіантах. Він створений за чотири роки завдяки використанню унікальної комп'ютерної технології укладання тлумачних словників, розробленої українським мовно-інформаційним фондом. Привертає увагу і фундаментальне дослідження О.Б. Ткаченка «Українська мова і мовне життя суспільства», опубліковане 2004 р. Книга присвячена питанням розвитку і сучасного стану української мови у зіставленні із ситуаціями, в яких перебувають інші мови світу. За словами В.Г. Склярєнка, ця монографія має стати на-

стільною книгою для всіх українських політиків.

Серед академічних видань, репрезентованих під час роботи круглого столу, такі фундаментальні дослідження, видані у 2005 р., як «Історія української культури» (Т.4, кн. 2. — К.: Наукова думка); «Український орфографічний словник» за ред. В.М. Русанівського (5-те вид., перероблене і доповнене. — К.: Довіра); «Російсько-український словник-довідник» (уклали О.І. Скопненко, Т.В. Цимбалюк; за ред. В.М. Бріцина. — К.: Довіра); «Українсько-македонський розмовник. Македонсько-український розмовник» (О. Онищенко, Б. Ристовські, В. Русанівський та ін. — К.: Довіра); «Орфоепічний словник української мови для школярів і студентів» (уклад. В.В. Чумак. — К.: Перун); І.М. Дзюба. «Тарас Шевченко» (К.: Альтернативи) та ін.

Мова і культура — одна з найактуальніших тем, яка тривалий час активно обговорюється не лише в науковому й освітянському середовищах, владних структурах, а й широкою громадськістю України. Завдання і проблеми, пов'язані з подальшим розвитком української мови та національної культури, перебувають у центрі уваги вчених Національної академії наук України. Переконливим свідченням цього є результати роботи круглого столу.

Г. БАНДАЛЬЄР
(«Вісник Національної академії наук України»)